

РОЗВИТОК ІНТЕГРОВАНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-МУЗИКАНТІВ У ПРОЦЕСІ РОБОТИ НАД ШКІЛЬНОЮ ПІСНЕЮ

Автор статті розкриває особливості взаємозв'язку різноманітних навчальних дисциплін у процесі підготовки музиканта-фахівця до роботи над шкільною піснею з дитячим колективом.

Підготовка майбутнього вчителя початкових класів та музики потребує вирішення цілої низки методичних і практичних завдань. Педагог-музикант у початковій школі повинен досконало знати специфіку психології молодших школярів, володіти лекторськими та організаторськими навичками, умінням керувати музично-пізнавальною діяльністю своїх вихованців, знанням особливостей дитячого голосового апарату й охорони дитячого голосу тощо.

Сам урок музики є зразком інтегрованого заняття, під час якого учні знайомляться з музичними жанрами, із творами окремих композиторів, вивчають основи нотної грамоти, опановують ази хорового співу.

У процесі підготовки до самостійної діяльності в школі майбутні фахівці-музиканти вивчають такі навчальні дисципліни, що знаходять своє безпосереднє практичне втілення на уроках з таких навчальних дисциплін:

- "Музична література";
- "Теорія музики";
- "Постановка голосу";
- "Музичний інструмент";
- "Диригування";
- "Аналіз музичних творів".

Зазначимо, що проблемі підготовки музиканта в окремих галузях присвячені праці О. Апраксіної [1], І. Гадолової [2], О. Раввінова [3], О. Ростовського [4], В. Шацької [5] тощо.

Метою нашої статті є аналіз особливостей роботи майбутнього фахівця над шкільною піснею, в процесі якої він використовує свої знання з різноманітних навчальних дисциплін та розвиває навички інтегрованого мислення.

Вчитель музики передусім проводить із дітьми вокально-хорову роботу на музичних заняттях. Тому він повинен сам добре володіти своїм голосом, технікою диригування, гри на інструменті. До цих умінь слід також додати знання з хорознавства, психології і з методики музичного виховання.

Власне, *робота над шкільною піснею на уроках музики вимагає послідовного проходження декількох етапів, до яких педагог має бути готовим. Охарактеризуємо стисло особливості кожного з етапів.*

Першим етапом є вступне слово вчителя. На цьому етапі слід використати лекторські навички та знання з вікової психології, що допоможуть цікаво й доступно розповісти учням про композитора, поета та про саму пісню. Для цього слід також бути обізнаним у галузі музичної літератури. Справжній фахівець повинен обирати не лише форму викладення матеріалу, доступну для дитячого сприймання, але й віднаходити цікаві факти з життя композитора, поета, відомості про історичну епоху. Це сприяє розвитку світоглядного кругозору як школярів, так і самого педагога. Пробудити дитячий інтерес до музичного твору – головне завдання вступного слова, яке треба проголошувати творчо й винахідливо.

Наступним етапом роботи над піснею є її прослуховування. Не завжди є можливість ознайомитися з аудіо-записом пісні у виконанні професійного колективу. Оскільки найчастіше пісню виконує сам вчитель, то йому треба вміти чітко й виразно співати. Такою підготовкою майбутній фахівець займається на уроках постановки голосу та вокалу. Якщо вокальні дані закладаються природою, то уміння ними користуватись може бути розвинути.

Для демонстрації пісні школярам педагогу зовсім не обов'язково мати великий і сильний голос. Головне – наявність активного слуху та виразної інтонації. Слід підібрати зручну тональність для демонстрації пісні, котра зовсім не обов'язково має співпадати з тональністю, в якій пісню будуть розучувати діти. Саме тут музиканту-педагогу потрібні концертмейстерські навички та уміння виконувати акомпанемент у транспонованому вигляді. Для швидкої транспозиції потрібно здійснити гармонічний аналіз супроводу. Тому тут стануть у пригоді знання з гармонії та з теорії музики. В опануванні навичок концертмейстера велику роль відіграє й уміння оформити гармонічний супровід у зручній фактурі. Від виразності виконання пісні залежить її вплив на дитячу аудиторію та на бажання учнів її розучувати.

Після прослуховування пісні настає час *бесіди вчителя з учнями* про її характер та зміст. На цьому етапі педагог повинен застосувати навички, набуті при вивченні навчальної дисципліни "Аналіз музичних творів", адаптуючи їх до дитячого сприйняття. Найзручніше бесіду про пісню будувати у формі відповідей школярів на поставлені вчителем запитання.

Використовуючи знання із засобів музичної виразності, які й формують пісенний образ, педагог повинен влучно та конкретно сформулювати запитання. На нашу думку, спочатку слід запитати про темп, ритм і гучність музичного твору. Саме такі запитання є найбільш простими для школярів, потребуючи чіткої, конкретної відповіді.

Вже на початковому етапі музичних занять учні можуть відповісти й на більш складні запитання про характер мелодичного руху, якщо до цього вони розглядали його особливості на прикладі інших музичних творів. Ефективним засобом може стати порівняльна характеристика вивчених раніше засобів музичної виразності пісень і нового твору.

Таким чином, разом зі школярами педагог здійснює аналіз музичного тексту: визначає лад та розмір пісні, її форму, особливості мелодичного й ритмічного малюнків тощо.

Це все логічно підводить школярів до наступного етапу – *усвідомлення жанру пісні*. Здійснивши аналіз її характеру та змісту, учні разом із учителем визначають жанрову основу пісні: танцювальну, маршову чи власне кантиленну. Тут варто закріпити учнівські знання про жанр у музиці, бо це питання є одними із головних вже на початковому етапі музичних занять. Для визначення образності пісні доцільним буде використання різноманітних формулювань характеру музики, запропонованих О. Ростовським [4]. Крім запитань, які потребують лише конкретного мислення у вигляді відповідей про темп і гучність музики, форму, зміст її тексту, слід формулювати й такі запитання та завдання, які спрямовані на усвідомлення ідеї твору, авторського ставлення до тексту. Наведемо приклад таких запитань:

- Яка головна думка цього твору?
- З яким настроєм автори змальовують героя (природу, події тощо)?
- Що підтверджує цей настрій?

Такі запитання допомагають дітям словесно виразити свої думки, спонукають до осмисленого сприйняття музики.

Лише успішно пройшовши всі ці етапи, можна приступити до *безпосереднього розучування пісні*. В багатьох випадках учителеві треба транспонувати твір у зручну для учнів тональність, яка не порушує природності звучання дитячих голосів. Обрана тональність повинна відповідати стану й готовності голосів хористів у кожному конкретному випадку. При вивченні пісні постають різноманітні проблеми, пов'язані з виконавською технікою: співацька установка, дихання, дикція, артикуляція, звукоутворення тощо. Їх вирішення проводиться комплексно не лише під час розучування пісні, але й при виконанні вокальних вправ та розспівок.

Розглянувши основні етапи роботи над шкільною піснею, можна дійти висновку, що в підготовці до цього виду педагогічної діяльності беруть участь різноманітні навчальні дисципліни. Тому рекомендуємо педагогам постійно розробляти спеціальні завдання, спрямовані на розвиток необхідних навичок.

Так, у курсі гармонії можна використовувати завдання з транспонування гармонічних послідовностей у певній фактурі; у класі основного інструменту – з підбору акомпанементу до шкільних пісень; під час вивчення музичної літератури – складання для школярів коротких оповідань про композиторів та їх твори; при викладанні аналізу музичних творів – написання коротких інтонацій та складання запитань про зміст і характер музики для дитячої аудиторії. Виконання цих завдань сприятиме розвитку інтегрованого мислення студентів та усвідомленню ними важливості і взаємозв'язку різноманітних навчальних дисциплін у фаховій підготовці педагога-музиканта.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Апраксина О. Методика музикального виховання в школі. – М., 1983.
2. Гадалова І. Методика викладання музики в початкових класах. – К., 1994.
3. Раввінов О. Методика хорового співу. – К., 1969.
4. Ростовський О. Методика викладання музики в початковій школі: Навч.-метод. посібник. – Тернопіль, 2000.
5. Шацкая В. Пение и музыка. – М., 1973.

Матеріал надійшов до редакції 10.03.2005 р.

Кaplун Т.В. Развитие интегрированного мышления будущих педагогов-музыкантов в процессе работы над школьной песней.

Автор статьи раскрывает особенности взаимосвязи различных учебных дисциплин в процессе подготовки музыканта-профессионала к работе над школьной песней с детским коллективом.

Kaplun T.V. The Development of the Integrated Thinking of Future Teachers-Musicians in the Process of Work at School Song.

The author of the article discloses the main connection features of various subjects in the process of training professional musicians for the work at children's school song.